

Morvai Tünde

FELVIDÉK – SZLOVÁKIA

A MOZAIK2011 elnevezésű kárpát-medencei ifjúságkutatás keretében Szlovákiában három helyszínen hat fókuszcsoporthoz interjú készült. A három helyszín: Rimaszombat, Somorja és Várhosszúrét. A tanulmányban helyszínenként elemzem a két különböző korcsoportban készült fókuszcsoporthoz interjúkat, majd összegezem a hat beszélgetés legkiemelkedőbb témáiban elhangzott különbségeket és hasonlóságokat. Csoportonként azokat a témákat fogom kiemelni, amelyek a csoport résztvevői részéről a leginkább vitatott témák voltak. Az interjúk feldolgozását az atlas.ti tartalomelemző program segítségével végeztem.

RIMASZOMBAT

Közép-Szlovákia déli járásának, a rimaszombati járásnak a központja a 25 ezer fős Rimaszombat. Nemzetiségi összetételét tekintve a magyar lakosság aránya Rimaszombatban 35,26%, magában a járásban 41,3%. (Gyurgyík 2006.)

TANULÓK CSOPORTJA

Mind a tanulói csoport, mind a már munkahellyel rendelkező csoport tagjai Rimaszombatban és a környékbeli, többségükben magyarok településeken élnek. A tanulókból álló 7 fős csoport a 15–19 év közötti korcsoportba tartozik, mindannyian középiskolai tanulmányukat végzik.

Magyarnak lenni

A csoport tagjai elmesélték első élményeiket magyarságérzetük megtapasztalásával kapcsolatban. Több résztvevő a magyarság történelmének, hagyományainak, értékrendjének megismerésével tudatosította első alkalommal, hogy ő a magyar nemzethez tartozik:

„... 15 évesen, amikor voltunk egy ilyen táborba Sátoraljaújhelyen, egy ilyen magyarok... minden országból Rákóczi-tábor a magyaroknak és akkor jöttem úgy arra igazán rá, hogy mi is magyarok vagyunk, annak ellenére, hogy itt lakunk Szlovákiában. Mert egy csomó olyan fiatal volt, aki Kárpátaljáról, Romániából, Szerbiából és nekem az úgy jó volt, hogy sok magyar diák, fiatal úgy össze volt zárva. Nekem akkor tűnt úgy igazából.”

„Nekem meg így a cserkészlet meg a baranta terén volt ilyen áttörés, amikor hogy így megtudtam, hogy milyen értékeink is vannak, amiket, meg ezek a hagyományok, amiket kellene ápolni. Amikor írtam az értékrendet, erre is gondoltam, hogy milyen értékeink vannak. És akkor éreztem, hogy igazából, meg amikor utána olvastam könyveket meg ilyen filmeket, amik történelemből és új dolgokra, új dolgokat tudtam meg. De akkor éreztem úgy, hogy tényleg mi is az, hogy magyarnak lenni. Hogy arra büszkék lehetünk, hogy nem szégyenkezni kell miatta, hanem megfordítható.”

Mindkét élményt két olyan szervezet (Rákóczi Alapítvány, Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség) rendezvényein szerezték a diákok, amelyek a magyar identitás megőrzésében, a magyar hagyományok ápolásában jelentős szerepet játszanak – a két diák élménybeszámolója alapján: eredményesen.

A csoport másik része a szlovák nyelvvel való találkozáskor érzékelte először, hogy az ő nyelve különbözik a környezetében élők által használt nyelvtől. Ezeket az élményeket a csoport tagjai fiatalabb korukban, óvodásként, kisiskolásként már észrevették. A szlovák tannyelvű óvodába járó interjúalany elmondása szerint:

„... én mondjuk szlovák óvodába jártam, és nekem ott nagyon nehéz volt. Ott végképp nem tudtam se beszélni, se semmit, mármint szlovákul, és akkor éreztem azt, hogy magyar vagyok.”

Szintén gyermekkori élményhez köti egy másik interjúalany magyarságérzete megtapasztalását:

„Mindig arra emlékszek, hogy akkor anyuval mentem orvosho', akkor ottan beszéltek szlovákul, meg főleg szlovákul beszéltek, akkor ottan.”

„Nekem is így volt kisebb koromban, hogy amikor elmegyünk rokonokhoz, igaz ezek szlovák rokonok, és ott is a kicsik egyidősek velem, szlovák iskolába jártak és akkor néha nem tudtunk úgy kommunikálni és akkor így.”

A fenti esetek azt mutatják, hogy óvodás, kisiskolás korban a gyermekek nem beszéltek a szlovák nyelvet, nem tudtak ezen a nyelven kommunikációba lépni sem kortársaikkal, sem a felnőttekkel. A szlovák óvodába járt interjúalany a szlovák nyelv alapjait már ott megtanulta és a későbbiekben nem jelentett problémát számára a szlovák nyelv. A szülők részéről a tudatos szlovák nyelvű óvodába járatás az egyik módja annak, hogy gyerekeik számára biztosítsák a szlovák nyelv megfelelő szintű elsajátítását. A szlovák nyelvű óvodákban a gyermekek főként társaiktól tanulják meg a hétköznapi beszélt szlovák nyelv alapjait. A magyar tannyelvű iskolákban tanóra keretében tanulják a szlovák nyelvet, mint idegen nyelvet. Az adott település nemzetiségi összetételétől is függ, de vannak olyan magyar többségű falvak, városok, ahol a gyermekek velük egykorú szlovák anyanyelvű társaikkal nem érintkeznek, így a szlovák nyelvet csak az iskolában, szlovák nyelv és irodalom órák keretében hallják s beszélnek.

Arra a kérdésre adott válaszaikban, hogy mi kell ahhoz, hogy magyar legyen valaki, egyetértettek a csoportban abban, hogy a legfontosabb a magyar nyelv ismerete. Kiegészítve azzal, hogy

„Meg annak kell lenni az anyanyelvnek. Mint egy idegen nyelvet megtanulni, az szerintem nem olyan nagy magyarság.”

Ezen túl említették a magyar kultúra és történelem bizonyos szintű ismeretét is mint „feltételt”. Az egyik interjúalany azon felvetésére, miszerint bátorság is kell magyarnak lenni, a többi interjúalany is reagált, felelevenítve az utcán megélt saját negatív tapasztalataikat:

„... hogy felvállalni magad este 11 után magyarnak.”

„Nekemjöttek.”

„Nekem is nekemjöttek már nappal. Magyar ... meg ilyenek.”

A kellemetlen élmények megvitatása után a résztvevők hozzátesszik, hogy ezekből az atrocitásokból nem szabad általános véleményt formálni a szlovákokról:

„Azért tudni kell, hogy nem minden szlovák...”

„... nekünk is vannak szlovák haverjaink meg így és nincs probléma.”

A Szlovákiában magyarnak lenni kérdéskör keretében az egyik diák magyar–szlovák viszonylatban a vendég–házigazda szerepre asszociál:

„... a magyarokhoz itt nagyon sok dolog kötődik történelmileg, így várakban, minden. Magyarul vannak kiírva, a szlováknak meg lehet, hogy őket ez is idegesíti, hogy ők vannak otthon, de mégis a régi dolgok, sok dolog magyarul van. Nem tudom, lehet. Hogy mi nem vagyunk otthon, de visszamenőleg nagyon sok dolgot magunkénak érzünk a történelem folyamán. Ők meg otthon vannak, de nem tudják annyira lehet hogy magukénak érezni egy-két dolgot.”

Ez a szerepkör felmerült már az atrocitások említésekor is:

„... mi vendégek vagyunk itt és a vendéggel meg nem úgy kell bánni, ahogy ők bánnak velünk szerintem. ... Szerintem meg kéne tanulni azt, hogy elfogadni egymást. Hogy elfogadják ők is a mi kultúránkat, a nyelvünket és mink is viszont.”

A magyarországi magyarokkal való olyan személyes tapasztalatokat mesél el a csoport több tagja, amikor Magyarországon is kisebbségben kellett érezniük magukat. Az egyik esetben a megszólaló magyarországi cserediákként a kollégiumban tapasztalta a Magyarország határain kívül élő magyarok létezéséről való tudáshiányt:

„... azt hitték, hogy angolul kell majd velünk beszélni, hogy mi csak szlovákul tudunk, hogy mi szlovákok vagyunk. Szóval olyan tévhitben élnek, hogy itt nincsenek magyarok, meg... és akkor az ilyen rossz érzés, hogy ennyire elfelejtettek, hogy mi itt vagyunk?”

A másik esetben a magyarországi diáktársak határon túli magyarok nyelvhasználatával kapcsolatos homályos ismereteiről tanúskodnak:

„Egymás közt szlovákul beszéltek?” „És akkor otthon magyarul beszéltek, meg mertek szólalni?”

Állampolgárság

Az állampolgárság témájával kapcsolatban több kérdés is elhangzott a beszélgetés során. Direkt kérdésként hangzott el az állampolgár szóra való háromszavas asszociációs kérdés. 2011. január elsejétől adott a szlovákiai magyarok számára is a magyar állampolgárság

felvételének lehetősége, azonban ez a szlovák állampolgárság elvesztésével jár. Az ún. ellentörvényt, amely nem engedélyezi a szlovák állampolgárok számára a kettős állampolgárságot, az akkori szlovák kormány a magyar kormány kettős állampolgárságról szóló törvényére való reakcióként fogadta el. A szlovák kormány ezen intézkedése komoly vitát váltott ki a szlovákiai magyar társadalom körében. Nem véletlen tehát, hogy a fókusz-csoportban részt vevő fiatalok az állampolgár szó kapcsán olyan fogalmakra asszociáltak, mint a politika és a vita. Ez a tény utal arra is, hogy a résztvevő fiatalok tájékozottak a kettős állampolgárság kérdésében, és tisztában vannak a magyar állampolgárság felvételének kockázatával:

„... választási lehetőség... mert most ahogy volt ugye, hogy ha magyar állampolgár, akkor szlovák hogy legyenek, ugye. Hogy mind a kettő, hogy tudjak választani. Ezt is meg azt is, nem csak úgy, hogy egy...”

Az első reakció arra a kérdésre, mi a véleményük arról, hogy a határon túli magyarok áttelepülés nélkül kérhetik a kettős állampolgárságot, egy felsőhajtás volt az egyik résztvevőtől:

„Végre már? Én annyit éreztem, hogy itt az ideje már! Hogy tartanak annyira fontosnak minket is, hogy följajánlanak egy ilyen dolgot.”

Ez a felsőhajtás arra enged következtetni a nyilatkozó részéről, hogy valójában ez egy elvárt lépés volt Magyarország felől, s már korábban is megtehetette volna. Természetesen rögtön előkerül a hátrány, ahogy többen nevezik azt a tényt, hogy a magyar állampolgárság felvételével a szlovák állampolgárságot elveszítenék.

A magyar állampolgárságot formalitásként fogja fel az a véleményformáló, aki szerint:

„De ez csak papír, mondjuk. Attól még, hogy én szlovák állampolgár vagyok, de magyarnak érzem magam, akkor én magyar vagyok.”

Nyelvhasználat

A csoport tagjai magyar anyanyelvű alapiskolába jártak, jelenleg is magyar nyelvű középiskolában tanulnak. Fontosnak tartják, hogy a magyar anyanyelvű gyerekek a középiskola befejezéséig magyar iskolába járjanak, a magyar kultúra és történelem elsajátítása érdekében. A felsőfokú intézmény nyelvét illetően már nem ragaszkodnak a magyar nyelven való tanuláshoz, egyrészt mert Szlovákiában korlátozottak erre a lehetőségek, másrészt környezetükben tapasztalják, hogy a Magyarországon tanuló egyetemisták ritkábban térnek vissza szülőföldjükre, mint például a Csehországban tanulók. Ennek főként nyelvi akadályai lehetnek, hiszen a cseh és a szlovák nyelv hasonlósága miatt a munkahelykereséskor nem okozhat gondot a szlovák nyelv nem megfelelő szintű ismerete.

A résztvevők nagy hangsúlyt fektetnek a magyar nyelv, kultúra és történelem minél magasabb szintű ismeretére, ehhez hasonlóan fontosnak tartják a szlovák nyelvtudást is:

„Hát itt élünk! Ez az országunknak a nyelve, úgyhogy ezt azért muszáj tudni.”

„Ez – ha úgy vesszük – kötelességünk.”

Az otthoni nyelvhasználatról kapcsolatos kérdésre, hogy „milyen nyelven beszéltek otthon?” – felháborodott válasz érkezik: „Micsoda kérdés!” Ebből is látszik, hogy ebben a csoportban a magyar családi háttér, a magyar iskolai végzettség erős hatást gyakorol. Fel

sem merül például, hogy szlovák nyelven olvassanak. Az internetet, a közösségi oldalakat is egyöntetűen magyarul használják a jelenlévők. Arra a kérdésre, hogy esetleg angolul nem böngésznek-e az interneten, az „*inkább angolul, mint szlovákul*” választ kapjuk. A számítógépek operációs rendszerének nyelve esetén fordul elő, hogy az szlovák vagy cseh nyelvű.

Jövőkép

A szlovákiai magyarság létszámát tekintve, ismerve a tízévente megismételt népszámlálási eredményeket, a csoport tagjai tisztában vannak azzal, hogy húsz év múlva akár a felére is csökkenhet a magyarság létszáma. Ennek okát a szlovák nyelvű iskoláztatásban látják:

„Mert ha úgy veszed, a magyar iskolába megy a kevés gyerek, a szlovák iskolába megy a sok magyar gyerek, úgyhogy szerintem ilyen van és akkor hogyha a fele-fele arányokat vesszük, akkor nagyon kevés lesz.”

„De ezt nem lehet sokáig fenntartani, hogy a magyarokat beteszik a szlovák iskolába, mert úgy összezavarodnak, hogy nem tudják, hogy hova tartoznak...”

„Itt húszévente felére csökken a szám.”

Optimista a hozzáállás viszont az ötven év múlva is létező szlovákiai magyarság identitásának megítéléséhez:

„Hát, aki ötven év múlva is itt még magyar lesz, az szerintem nagyon erős magyar lesz...”

„Meg minél kisebb az a társaság, akkor lehet, hogy annál erősebbek, mert nagyon kevesen lesznek és akkor már büszkéek lesznek arra, és akkor szerintem már az elnyomás viszont meg már szinte egyáltalán nem lesz.”

Azon túl, hogy meggyőződésük szerint fél évszázad múlva is létezni fog a szlovákiai magyarság, különböző víziókat is felvázolnak, a kitelepítéstől kezdve az autonómián át a világ területi újrafelosztásáig.

„Vagy lehet, hogy kitelepítenek minket.”

„Lehet, hogy autonómiánk lesz.”

„Újra fel lesz osztva a világ.”

Magyarország két diák számára perspektívaként jelenik meg nemcsak felsőfokú tanulmányi célból, hanem áttelepülési szándékkal is. Az egyik diák színészként szeretne továbbtanulni. Ezt a szakmát a többiek véleménye szerint is Magyarországon lehet a leginkább gyakorolni:

„Az más, hogy ha színház vagy filmszak, vagy ilyet csinálsz, vagy zenét. De mondjuk, hogyha egy építészmérnök vagy, akkor nem érdemes elmenni.”

A másik diák szintén részben nyelvi okok miatt szeretne Magyarországon letelepedni:

„Igen, én is jobban szeretnék ott elhelyezkedni. Egyrészt a nyelv miatt is, mert könnyebben megértetem magam, meg hát valahogy jobban kijövök a magyarországi emberekkel. Így a magyarokkal.”

Éles ellenzője is akad a csoportban a Magyarországon történő munkavállalásnak, az ország gazdasági helyzete miatt:

„... alapjába véve Szlovákia jobban áll anyagilag. Hogy nincs is olyan értelme Magyarba menni munka miatt...”

A külföldi munkavállalásnál Magyarország többek szerint nem előnyös, egy harmadik, nyugat-európai országban gondolkodnak, főként a magasabb bérezés miatt.

FELNŐTT CSOPORT

A rimaszombati 19 és 25 év közötti korosztályba tartozó csoport tagjai két fő kivételével munkaviszonyban állnak. Iskolai végzettséget tekintve ketten rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, közülük az egyik doktori tanulmányai megkezdésére készül. A többiek szakmunkásképzőt vagy érettségivel végződő középiskolát végeztek, a rokkantnyugdíjas fiatal férfi iskolai végzettsége pedig ismeretlen.

Magyarnak lenni

A magyar szóra adott asszociációk esetén megjelennek azok a szavak, amelyek elé a magyar szó, mint jelző odatehető, ilyen például a nép, a nemzet, az ország, a történelem, az ember. Egyedül a gerincesség szó említése utal konkrétan a magyar ember tulajdonságaira, a nyilatkozó felfogásában:

„...a magyar ember nem hajlik meg.”

Magyarnak lenni többek számára velük született, természetes érzés, a magyar–szlovák vegyes házasságból származó férfi is hasonlóképpen érez:

„...de mindig jó érzéssel töltött el az, hogy igen, magyar.”

„... általam egy egész nemzet volt megítélve” – nyilatkozta a zsolnai egyetemre járt interjúalany. Zsolna szinte száz százalékban szlovákok által lakott város, arról vált a magyarok körében hírhedtté, hogy egykori polgármestere, Ján Slota, a Szlovák Nemzeti Párt politikusa, „...tankokkal készült éveken keresztül Budapestre”.

„... és ott az egyedüli magyar voltam, nemhogy az egész fakultáson, hanem az egész iskolában... észrevettem, hogy ha bármi olyan volt, hogy én azt mondtam, hogy ezt szeretem, akkor »tényleg? A magyarok ezt szeretik?« ”

Interjúalanyunk úgy érezte, magyarnak lenni felelősség az etnikailag homogén szlovák környezetben, felelősséggel tartozik minden magyarért, hogy ne alakuljon ki saját nemzetéről kedvezőtlen kép az őt ismerő szlovákok körében:

„Nem volt terhes egyáltalán, csak önuralmat kellett gyakorolnom mindig.”

Eltér az előző történetről a magyarországi hagyományápoló közösségben megélt magyarságtudattal való szembesülés:

„Kékestetőnél voltunk túrázni, és innen, így Rimaszombat környékéről hárman voltunk, de Magyarországról több helyszínről jötték, voltunk olyan harmincan-

negyvenen. És ottan túsztunk, minden, és egyszer csak így leültünk a tábortűz köré népdalokat énekelni, minden, és akkor, amikor láttam, hogy az a harminc-negyven ember hogy komolyan gondolja, hogy igen, magyarok vagyunk, oda megyünk, ahova akarunk, tudunk magyarul és büszkék voltak rá, akkor azt hiszem először tudatosult, hogy mi is az, hogy magyar meg együtt.”

Ebben az esetben nem a szlovák néptől való különbség döbbsentette rá az interjúalanyt magyar mivoltára, hanem éppen ellenkezőleg, a magyar nemzethez, kultúrához való tartozása.

A csoport egyik tagja magyarországi munkavállalóként tapasztalt negatív élményei alapján fogalmaz meg általános képet a magyarországi magyarokról:

„A magyarországi magyar az inkább olyan érdekesember. Az inkább odamegy, ahol kap, ahol csak kap, de adnia nem kell semmit, vagy ha kell, akkor minimálisat, és az itteniek azok szerintem azért kiállnak úgy akkor is, az mellett is, ami nem szolgálja semmilyen érdeküket.”

Hozzáteszi, hogy más országokból származó magyar kollégáival érzett inkább sorsközösséget:

„mint külföldi magyarok, jobban összetartóbbak voltunk, mint azok. Mi hogy amit megígértünk, hogy holnap négykor ott leszünk, akkor holnap négykor ott voltunk mindig.”

Ebben az értékítéletben felfedezhető a munkadói-munkavállalói szerepből adódó két különböző státusz teremtette alá-fölé-rendeltségi viszony.

Ezzel szemben megfogalmazódik természetesen a nemzetek sztereotipizálását elítélő felfogás is:

„A különböző nemzetek, népek között vannak különbségek. De ember szerint változó. Szóval Magyarországon is meg lehet találni szent embereket is meg jó barátokat, segítő embereket, de ugyanúgy bűnözőket, rossz embereket.”

A magyarországi magyarokhoz képest a szlovákiai magyar, azáltal, hogy magyarnak születik, nem biztos, hogy magyaroként is fog élni:

„... szerintem magyarnak meg is kell maradni. Nem elég megszületni, hanem, hát, magyarnak meg kell maradni.”

A nemzeti identitást életünk során különböző tényezők befolyásolják, példaként említi az egyik hozzászóló a magyar–szlovák vegyes házasságot és az abból születő gyermek iskolaválasztását nyelvi szempontból. Lampl Zsuzsa a házastárs nemzeti identitás gyengítő vagy erősítő hatását továbbterelő tényezőnek nevezi. (Lampl 2009.)

A kisebbségi sors nehézségéről szóló hasonlat:

„Az ember, egy szlovákiai magyar ember szerintem úgy érezheti magát Szlovákián, mint egy balkezes a jobbkezesek között. Minden jobbkezesre van elkészítve és némi támogatás mégis van a balkezeseknek, de ... nem úgy, hogy kiskortól, mint a balkezeseknél..., mert mégis Szlovákia.”

A szlovákokhoz hasonlítva a magyarokat, kulturális értékekben és történelemben gazdagabbnak tartja az utóbbiakat pár véleményformáló, mely különbség egy másik vélemény szerint nem feltétlenül ezen értékek gazdagságában keresendő:

„Szerintem a magyarság, az itteni magyarság azért kötődik jobban a kultúrához meg a nyelvéhez, mert ez egyszerűen egy önvédelmi reflex, ami ezt így kihozta a népből. A különbség pedig... hát ennyi lényegében. Ezt mondanám én is, hogy mi magyarok, itteni magyarok sokkal többet törődünk az ilyen hagyományokkal meg kulturális dolgokkal, mint az itteni szlovákság.”

A szlovákiai magyarokat a magyarországi magyarokhoz viszonyítva is a hagyományok, a kultúra ápolásának mélysége szemszögéből közelítik meg, példaként felhozva a március 15-i ünnepségen való részvétel jelentőségét a határ két oldalán:

„Míg Magyarországon az, hogy valaki elmegy-e vagy nem, annak nincs ilyen töltete. Az csak egy ünnep.”

„... hogy itt valaki elmegy egy március 15-i ünnepségre, az azt jelenti, hogy vállalja a magyarságát a többségi szlovák nemzettel szemben vagy mellett.”

Nyelvhasználat

A csoportból egyetlen résztvevő járt szlovák nyelvű alapiskolába, a többiek magyar nyelven tanultak, középiskolai tanulmányaikat azonban már vegyesen, szlovákul és magyarul is végezték. Megítélésük szerint a környékükön élők 95-99%-ban beszélnek szlovákul, megjegyezték azonban, hogy ez nem mindenhol van így Szlovákiában, régióként változik a magyarok szlováknyelv-tudása:

„... itt közép-Szlovákiában, ahol nagyobb a keveredés, sokkal jobban tudnak a magyarok szlovákul, mint mondjuk Komáromban vagy Dunaszerdahelyen és Királyhelmecen, ahol így több magyarság él. Ahol nem is beszélnek szlovákul, ott nagyon kevesen tudnak és elég gyatrán szlovákul.”

A szlovák nyelv nem tudását nem helyeslik, az államnyelv ismeretét nem csak fontosnak, de szükségesnek is tartják az életben való boldoguláshoz.

Az iskola nyelvének megválasztásakor a résztvevők egyetértettek abban, hogy a magyar nyelvű alapiskola elvégzés fontos. Középfokon azonban már nincs olyan széles körű választék a magyar nyelvű középiskolák körében, hogy mindenki részesülhessen magyar nyelvű középiskolai képzésben.

A két felsőfokú végzettséggel rendelkező interjúalany közül az egyik Szlovákia egyetlen magyar nyelvű egyetemére járt, aki természetesen azzal érvel, hogy az anyanyelven való tanulás könnyebb felsőfokon. Magyar–történelem szakos tanárként úgy érzi, számára a magyarországi munkaerőpiac is nyitva áll, így előnye is származhat a magyar nyelven való tanulásból.

Különböző nyelvű könyvolvasási szokások uralkodnak a csoportban, többségben vannak azok, akik magyarul olvasnak, különösen regényeket és szórakoztató irodalmat. Mások mind szlovák, mind magyar nyelvű könyvet olvasnak, sőt az egyik interjúalany angolul is olvas. Az internetezés és a közösségi oldalak használatának nyelveként mindhárom nyelvet megemlítik, nincsenek nyelvi kizárólagosságok, adott esetben kihasználják többnyelvűségük előnyeit:

„Mondjuk az internetnek nálam magyarul előnye van. Mert ha nem tudok egy szót, akkor megtanulhassam magyarul is. És általában többet írnak, mondjuk a

wikipédián többet írnak magyarul, mint szlovákul. Szlovákul nagyon lerövidítik és úgy már nincsen értelme. De ha átteszi magyar nyelvre, akkor sokkal többet írnak róla.”

Jövőkép

A csoport tagjai nagyrészt rendelkeznek már – nemcsak Szlovákiában, hanem Magyarországon és más országokban szerzett – munkatapasztalatokkal. Minthogy a rimaszombati járásban országos szinten a legmagasabb a munkanélküliség, a munkavállalói mobilitási kényszer is magas. A távolabbi tervek között az alacsony bérek miatt a magyarországi munkavállalás nem szerepel, a Skandináv-félsziget országai, valamint Hawaii merül fel lehetséges célpontként az egyik résztvevő részéről, a többiek főként Szlovákiában szeretnének dolgozni.

A munkalehetőségtől teszi függővé az egyik interjúalany a magyarok megmaradását a környéken:

„De ha nem lesz munkalehetőség, akkor elmész valamerre, hogy legyen munkalehetőség.”

Azonban az elvándorlás nem csak a magyarokat érinti, hanem a környéken élő minden fiataalt:

„Lehet mondani, ezáltal kihal a magyarság. Vagy nem hogy csak a magyarság, így a fiatalok elmennek. Lehet az magyar is meg szlovák is, meg mindegy, hogy milyen.”

A gyermeknevelés szempontjából közelítve meg a vegyes házasság kérdését, előnyösnek ítéli meg az egyik résztvevő, hogy a gyermek két különböző nyelvet és kultúrát ismerhet meg:

„akkor megismeri az egyik meg a másik szülőjének a kultúráját, nyelvét.”

Ezzel szemben egy magyar–szlovák vegyes házasságban felnőtt interjúalany ezt a feltételezett kettős identitásra nevelést hátrányként élte meg:

Te ezt hogy érzed? Mennyire láttál bele mind a két kultúrába?

„Igazából egyikbe sem teljes mértékben. Ez mondjuk hátrány, szerintem.”

Az interjúalany azonban hozzáteszi, hogy az ő esetében saját szülei nevelési stratégiája okozta ezt a hátrányt, tudatos szülői neveléssel a két nyelv megtanulása és a két kultúra megismerése előnyt hozhat a vegyes házasságból származó gyermekek számára.

A csoportban egy elvi ellenzője van a vegyes házasságnak, a többiek érzelmi alapon közelítik meg ezt a kérdést, úgy gondolják, a különböző nemzetiség nem lehet akadálya a házasságnak. A gyereknevelés nyelve többek véleménye szerint a házastársak közös meggyezésének tárgya, példaként két történetet mesélnek el, az egyik történet a jelenlévő csoporttag példája, akinek édesapja volt szlovák nemzetiségű:

„Hát, az én esetemben az volt, hogy én szlovák iskolába jártam...”

A másik elmesélt történetben a szülők ugyancsak a szlovák nyelvű iskola mellett döntöttek:

„Nekem van egy ismerősöm, Komárom mellett laknak valahol, de a férje az magyar, szlovákiai magyar; ő szlovákul is meg magyarul is tökéletesen, a felesége pedig tiszta szlovák. Szlovák nemzetiségű. Ők úgy oldották meg, hogy szlovák is-

kolába járattják a kislányukat, de otthon is magyarul is beszélnek ugyanúgy, szóval magyarul is tanítja. És mondjuk ebből semmi konfliktus nem adódott.”

SOMORJA

A Pozsonytól 20 km-re található 12 ezer fős Somorja lakosságának 2/3-a a 2001-es népszámlálási adatok szerint magyar anyanyelvűnek vallotta magát. A szlovák főváros agglomerációs övezetébe tartozó kisvárosban az utóbbi évtizedben megnőtt a Pozsonyból kiköltözők száma, s ez a nemzetiségi mutatókat is befolyásolja. Becslések szerint, melyeket a 2011-es népszámlálási adatok alátámaszthatnak, a városban 50%-ra csökken a magyarok aránya.⁴

TANULÓK CSOPORTJA

A somorjai tanulókból álló 8 fős fókuszcsoporthoz résztvevőiknek fele az interjúkészítés időpontjában fejezte be középiskolai tanulmányait, ők mindannyian felsőfokú tanulmányokat kívánnak folytatni. A további interjúalanyok közül 3 fő a helyi gimnáziumban tanul, illetve most kezdi el ott az első évet, 1 fő pedig elsőéves egyetemista.

Magyarnak lenni

A 2001-es MOZAIK-kutatás kérdőíves vizsgálatában a válaszadó szlovákiai magyar fiatalok, ahogy ennek a csoportnak a tagjai is, a magyar nemzethez tartozás első feltételeként határozták meg az önbesorolást, tehát az a magyar, aki annak vallja magát (lásd Szabó A. et al. 2002).

„Szerintem az a legfontosabb, hogy saját magát tartsa magyarnak, mert hiába beszél magyarul, ha saját magát nem tartja magyarnak. Mert, ha valaki megtanul egy nyelvet, például szlovákot, attól még nem fogunk szlovákká válni.”

A nyelv ismeretének fontosságát is hangsúlyozták a csoportban, továbbá magyarnak lenni azt is jelenti az elmondottak szerint, hogy ápoljuk a hagyományainkat, betartjuk a szokásainkat, például felállunk, ha szól a Himnusz, megüljük nemzeti ünnepeinket (az államilapítást például), vagyis a szimbolikus jelentőségű dolgoknak figyelmet szentelünk.

A magyarországi magyarokhoz képest Szlovákiában kihívásokkal jár magyarnak lenni:

„... itt érnek minket különböző hatások... De szerintem ez még hozzá is segít ahhoz bennünket, hogy intenzívebben .... , mert tényleg valaki .... itt úgy érezzük, hogy akadályt gördít elénk és épp ezért, ezért direkt. Szóval, hogy egy részt csak azért is megmutatom...”

Természetesen a résztvevők utalnak rá, nem mindenki gondolja azt, hogy magyarnak kell maradni, és a külső hatások nem erősítik, hanem gyengítik egyesek magyarságérzetét. Kedvezőtlenül hat a szlovákiai magyarok megmaradására a szlovák nyelvű iskola elvégzése és a szlovák munkakörnyezet is:

„Nekem az a meggyőződése, hogy aki szlovák iskolába jár, az egy idő után el fogja felejtetni, hogy ő magyar és egyre kevesebbet fog magyarul beszélni.”

---

⁴ A vizsgálat lezárulta után készült el a szlovákiai népszámlálás.

„De vannak olyanok, akik magyarok és magyar közösségbe van, nem tudom, csak Pozsonyba dolgozik, sokat beszél szlovákul és aztán már a magyarokkal is szlovákul beszél, de ez engem zavar, hogy tudom, hogy magyar, akkor miért beszél szlovákul, amikor én is magyar vagyok.”

A magyar szó hallatára adott asszociációk több kategóriába sorolhatóak. Az anyanyelv ebben a csoportban is a leghangsúlyosabban jelenik meg. A nemzeti szimbólumok közül a Himnuszt, az ünnepeket (március 15.), a szokásokat (táborok) említik. A világra kitekintve is értelmezik a magyar nemzetet, nemcsak a magyarországi, hanem a romániai magyarokat, valamint a világ több pontján élő magyarokat is számon tartják:

„... mi magyarunk nagyon szét vagyunk szórva a világban.”

A magyarok jellemzőjeként szóba került szétszórtságot azonban az összetartozással is összekapcsolja az egyik interjúalany:

„Nekem is összetartást, tényleg mi magyarok nagyon szét vagyunk szórva a világban és befogadunk, az valamilyen kapcsolatot jelent. Ja, Te is magyar vagy és felvállaljuk, hogy így együtt vagyunk.”

Állampolgárság

A csoport többsége jogi szempontból közelít az állampolgár szóhoz, úgy fogja fel, mint jogokkal és kötelességekkel járó köteléket az államhoz. A kettős állampolgárság kérdése is előkerül az állampolgár szóra adott asszociációként, ami az egyik vélemény szerint a szlovákiai magyarok számára azt jelenthetné, hogy szlovák állampolgárok és magyar nemzetiségűek. A magyar állampolgárság felvételének lehetővé tétele Magyarország részéről pozitív visszhangot kelt a résztvevők körében:

„...szerintem ez egy jó dolog... én szeretnék Magyarországhoz úgymond kapcsolódni valahogy...”

„Örökre hálásak vagyunk, mert számítnak Magyarországnak, tehát hogy számítnak...”

A kettős állampolgárságról szóló 2004. decemberi népszavazás eredményével párhuzamba állítva „felemás megoldásnak” tartja a magyar állampolgárság felvételének lehetőségét az ebben a kérdésben nyilatkozó csoporttag:

„...olyan furá volt mégis, hogy először megszavazták, hogy nem és most akkor mégis megkaptuk, ez olyan felemás megoldás lett...”

Érdekes módon a csoportban nem hangzik el az a tény, hogy a szlovákiai magyarok elveszítik szlovák állampolgárságukat, amennyiben felveszik a magyar állampolgárságot. A témával kapcsolatos megnyilvánulásokból az derül ki, a csoport nem tájékozott teljes mértékben a magyar állampolgárság felvételével járó következményekről.

„Nekem a mostani viszonyok miatt az jutott eszembe, hogy a kettős állampolgárságot fel lehet venni, a szlovákok nagyon ellenzik ezt...”

„Sokaknál nem volt még az, hogy biztos, hogy fel fogom venni a magyar állampolgárságot meg minden és most, hogy lehetőségük lenne – jó, hogy én sem vettem föl – de ... majd fel fogom venni.”

Azzal viszont tisztában vannak, hogy a határon túl élő szlovákok igényelhetik a szlovák állampolgárságot. Erre a tényre alapozva kérdőjelezzik meg Szlovákia elutasító hozzáállását a határon túli magyarság számára biztosított magyar állampolgársághoz. A szlovák állampolgársági törvény szerint nyolc év helyett két éves szlovákiai tartózkodás után igényelhetik a külföldi szlovákok a szlovák állampolgárságot.

Jövőkép

A szlovákiai magyarság fogyásának elsődleges oka véleményük szerint a magyar nemzeti öntudat elvesztése, aminek egyenes következménye az asszimiláció. Ennek okait keresve a választ a résztvevők a magyar helyett a szlovák nyelvű óvoda- és iskolaválasztásban lelik. A magyar nyelvű óvoda, általános iskola és középiskola elvégzése alapozza meg felfogásuk szerint a magyar öntudat megmaradását. Az egyetem magyar nyelven való elvégzését már nem tartják szükségesnek, különösen nem Magyarországon, az ott szerzett diploma véleményük szerint nagy eséllyel vezet az anyaországi áttelepüléshez.

A pályaválasztás előtt álló fiatalokból álló csoport tagjai a Szlovákiában való továbbtanulást részesítik előnyben, hogy a diploma megszerzését követően otthon tudjanak munkát vállalni.

„...tudjak szlovákul és benne is legyek abba a szlovák környezetbe, és hogy itt is tudjak működni.”

A csoportban részt vevő bölcsészhallgatónak vannak kétségei a szlovákiai munkalehetőségeinek tekintetében, ő nyitott Magyarország és az angolszász országok irányába is. A többiek még távolabb állnak a munkavállalás problémájától, elgondolkodva a kérdésen elmondják, hogy hosszú távon nem, rövid ideig viszont hajlandóak lennének külföldön munkát vállalni, főként anyagi megfontolásból. Motivációs tényezőként szóba kerül még a nyelvtanulás lehetősége, új kultúra megismerése vagy a magasabb szinten való továbbtanulás lehetősége.

A magyar–szlovák vegyes házasság akadálya a nyelvismeret hiánya, nyilatkozza az egyik interjúalany:

„Ha én kötném személy szerint, akkor én nem tudok szlovákul, tehát én mondjuk nem annyira hajlok a vegyes házasság felé...”

A két különböző nyelvi és kulturális közeget mind a családban, mind a társasági életben teherként élné meg a vegyes házasságot saját nyelvi problémái miatt elutasító fiú:

„... én nem tudok elmenni az ő barátaival sörözni, mert nem tudok velük kommunikálni, vagy mert ő nem fog eljönni a magyarokhoz, mert nem tud magyarul, vagy szlovákul kéne beszélni és ez már csomó komplikációval jár szerintem.”

A vegyes házasság témáját tárgyalva előkerül a születendő gyermekek iskoláztatásának kérdése, amit egyes vélemények szerint a domináns házastárs dönt el, míg mások szerint ezt inkább a női házastárs nemzetisége határozza meg. A kompromisszumos megoldásra, miszerint az egyik gyermek magyar, a másik szlovák iskolába jár, ebben a csoportban is van példa:

„Nekem az unokatesóm szlovák férfihoz ment feleségül, van két fiúk és mind a

két kisgyerek szlovák oviba járt, de az egyik szlovák alapiskolába ment, a másik magyar iskolába ment...”

Nyelvhasználat

A magyar nyelv mellett az angol nyelv jellemző a csoportban az internethasználat és a könyv-olvasás terén is. A szlovák nyelvet a nyitrai egyetemi hallgató használja a csoporttársaival való kommunikáció során, az egyetemi tankönyveket pedig csehül olvassa. A csoport többi tagja etnikailag homogén baráti társasággal rendelkezik, nem érintkeznek szlovák nyelvű kortársaival, szórakozni is a közeli határ menti magyarországi városokba járnak.

FELNŐTT CSOPORT

A somorjai 18 éven felüli fókuszcsoporthoz kilenc főből állt, résztvevőinek egy része (4 fő) felsőfokú intézményekben tanul, 4 fő egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkezik, 1 fő végzettsége nem derült ki.

Magyarnak lenni

A magyar szó hallatán a legtöbb résztvevő leginkább a múltba tekint vissza, így a vízilabda említése kuriózumnak számít az eddig elhangzott asszociációk között. Ez az a sportág, amelyben a magyarok az utóbbi években világviszonylatban sikeresnek mondhatóak, és büszkeséggel töltheti el a magyar embert a vízilabda-válogatott sikere.

Az első magyarságélmények a csoport több tagja körében a szlovák nemzetiségű szlovák állampolgárokkal történő konfrontációhoz kötődnek, két esetben felnőtt korban, munkahelyen kellett az úgynevezett megkülönböztetéssel szembesülni:

„Én már dolgozom, és a főnököm mindennap úgy kezdte, a magyart hagyják meg a magyaroknak, ha meghallja, hogy folyamatosan magyarul beszélünk, kijön és ránk szól.”

Az egyik résztvevő megfogalmazásában a többségi szlovák nemzethez való nem tartozás által tudatosított magyar mivoltát:

„Ez a szörnyű benne, hogy valójában nem azt érzem, hogy magyar vagyok, hanem azt, hogy nem vagyok szlovák. Inkább ez lenne a helyes kérdés, hogy mikor éreztük azt, hogy nem szlovákok vagyunk, hanem magyarok.”

A magyar tannyelvű iskola elvégzése az identitás megőrzésének fontos része, függetlenül attól, hogy nem feltétlenül veszíti el identitását a szlovák nyelvű iskolát végzett magyar nemzetiségű gyermek, a szlovák nyelvű iskolában a magyar történelmet és irodalmat nem lehet megtanulni. Ezen ismeretek hiányában viszont gyengül az identitás. Magyar nyelvtudás szükséges ahhoz, hogy valaki magyar legyen – mondja több résztvevő –, ám ennek ellenkezőjét bizonyítja két elmesélt élettörténet. Az identitását veszített, magyar családi háttérrel, magyar nyelvű iskoláztatásban részesült fiú története, aki annak ellenére, hogy beszél magyarul, nem használja a nyelvet, és szlováknak vallja magát.

„Van egy ismerős, aki úgy volt, hogy gyerekkorunkban magyarul beszéltünk egymással és miután elhagyta a szüleit.... na mindegy – pedig anyukája magyarnak nevelte – most már csak szlovákul beszélnek egymással is. Pedig tud magyarul. És máig is érti, de szlováknak vallja magát. Ez a családi háttér.”

A másik történet, ennek ellenkezője, a Németországban a magyar nyelvet kevésbé beszélő lányé, aki annak ellenére vallja magát magyarnak, hogy nem beszél a nyelvet:

„Például ismerek Németországban egy csajt, aki állítólag tud beszélni magyarul, de nem mer, mert akkor ... beszélnek róla. Igen, ismerek pár ilyen lányt, aki mondta, hogy ő igazán magyarnak érzi magát...”

Utóbbi példa megosztotta a csoport tagjait, ugyanis többen kifejtették, hogy magyar az, aki annak vallja magát. A németországi lány esete kapcsán azonban mégis felmerül a kérdés, van-e annak értelme, hogy ő magyarnak vallja magát. Bizonytalan válaszolok fogalmazód-nak meg:

„Hát akkor ennek akkor már nincs is értelme...”

„De az a legfontosabb része, hogy ha nem tudja kifejezni magát, magyarul beszél, magyarul álmodik, hogy akkor ez szerintem nagyon nagy része...”

„Ez nagyon nehéz, mert most, hogy azért, hogy ki magyar, de...”

Magyarnak lenni Szlovákiában eggyel több idegen nyelv ismeretét jelenti, ez az előnye a szlovákiai magyaroknak mind a szlovákokkal, mind a magyarországi magyarokkal szemben. A politika szó többször elhangzik a beszélgetés során mint a szlovákiai magyarság életfeltételeinek megrontója. Csak negatív kontextusban beszélnek a politikáról, illetve a politikai elitről:

„Szerintem nincs olyan, hogy miért nem jó, mert mondjuk, én személyesen nem szeretem, hogy mik vagyunk a heti aktuális politika téma ebből az összes szlovák ...”

„A politika, a politikai elit teljes cseréje tudna rajta változtatni.”

Jövőkép

A vegyes házasság kérdésében nyilatkozó csoporttagok elutasítják a különböző nemzetiségűek közötti házasságot. Kompromisszumkötés szükséges a gyerek iskoláztatását illetően, amire az interjúalany mond egy „rossz” példát:

„... van egy ismerősöm, aki úgy van, hogy magyar a férfi és a felesége szlovák és az nagy kérdés volt, hogy a gyerekeket hová adják, és az lett a megoldás, hogy az egyiket szlovák, a másikat magyar iskolába adták. És ez nem egy jó megoldás. Mind a két gyerek beszél szlovákul és magyarul tökéletesen, de egyik magyar iskolába, a másik szlovákba.”

Vegyes házasság esetén gyakori megoldás a gyerekek számára két, különböző nyelvű iskola választása. A családi szocializáció erősen befolyásolja a kérdésben kialakult véleményyt:

„... én magyar iskolába jártam és csak azt hallottam: magyar ember, magyar feleség.”

Míg ebben a véleményben a magyar identitásra való neveltetés hatása érezhető, egy másikban a házasságról kialakult kép van hatással a különböző nemzetiségek közötti házasságkötés elutasítására:

„...eleve egy házasságban sok veszekedés van, hogyha még nemzetiségi gond is van, akkor aztán minden borul.”

Nyelvhasználat

Az államnyelv megtanulását mindenki fontosnak tartja, kivételnek számítanak azok az esetek, amikor – előre eltervezve – valaki Magyarországra kíván áttelepülni, ahol nincs szükség a szlovák nyelv ismeretére. Ezenkívül a határ menti településeken élők sem érzik adott esetben a szlovák nyelv ismeretének hiányát vagy nem megfelelő szintű tudását:

„... rengeteg olyan van, aki végigjárta a magyar iskolát és kötelezően leérettsgizett szlovákból és nem tud rendesen szlovákul, mert nincs szüksége arra, hogy ő használja azt a nyelvet.”

A magyar–szlovák határvidéken élő szlovákiai magyarok közül sokan dolgoznak Magyarországon, akik akár napi rendszerességgel ingáznak. A Magyarországon munkát vállaló szlovák állampolgárok száma, akiknek döntő többsége magyar nemzetiségű, a kilencvenes évek végétől fokozatosan nőtt, 2005–2007-ben becslések szerint a naponta ingázók száma elérte a 30 ezer főt (Sikos–Tiner 2010), a gazdasági válság óta ez a szám folyamatosan csökken.

Pozsony közelsége, a dunaszerdahelyi járás gazdasági fejlettségi szintje miatt az ott élők számára sem Magyarország, sem egyéb országok nem szerepelnek munkavállalói célpontokként:

„... az nagyon fontos, és nagyon megkönnyíti annak, hogy a csallóközi röghöz kötött maradjon, hogy itt van Pozsony.”

„Most azt megértem, az lehet, hogy ha Rimaszombat mellett laknék, nem lennék ilyen nagy mellű, mert az lehet, hogy ha egzisztenciám függne attól, hogy hol élek. De hál Istennek, csallóközi embernek nem függ.”

Állampolgárság

Az állampolgár fogalma többeknél szorosan összekapcsolódik a kettős állampolgárság kapcsán felmerülő aktuálpolitikai kérdésekkel. Kritika fogalmazódik meg Magyarországgal szemben a kettős állampolgárság bejelentésének időzítésével kapcsolatban:

„... amikor belőtték a kettős állampolgárságot, akkor azt nagyon rosszul lőtték be nekünk, anno a választásokkor, ez a leghülyébb időpontban hozhatták elő a magyarok, amikor csak lehetett...”

„Nagyon bosszantó volt, annyira mérges voltam az időzítés miatt. Ettől szörnyebb, ugye ezt azért hozták elő, mert ezt könnyen be lehetett dobni, ez nem került úgy-mond pénzébe az államnak és ez marha gyorsan felmutat egy eredményt. Éppen két héttel a választások előtt nálunk. Úgy, hogy ettől nagyobb hülyeséget nem tehettek volna, és ugye ezért mi nagyon mérgesek voltunk.”

A magyar országgyűlés a kettős állampolgárságról szóló törvényt a 2010-es szlovákiai parlamenti választások előtt néhány héttel fogadta el, ennek köszönhetően a szlovák választási kampány központi témájává vált, s még a választások előtt reagált rá a szlovák kormány az ún. ellentörvény meghozásával, melynek értelmében az a szlovák állampolgár, aki önkéntesen más ország állampolgárságát veszi fel, elveszíti szlovák állampolgárságát. A szlovák politikai élet szereplői a választási kampány idején a szlovákiai magyarokkal kapcsolatos témák sorába felvették a kettős állampolgárság kérdését. A szlovákiai magyar közvélemény a szlovákiai magyarokkal kapcsolatos témák politikai napirenden tartását nevezi „a magyar kártya kijátszásának”:

„Akármikor, ha van valami és akar valaki, nagyobb érdekeltséget szeretne, előveszi az magyarokat és akkor mindenki rá figyel...”

„A magyar kártya idáig is volt, ez csak egy aduász lett a magyar kártya pakliba. Legalábbis most ezt az elmúlt időben úgy játsszák ki.”

„Van, mikor előveszik a magyarokat és akkor azon lehet rágódni és akkor nem kell másra figyelni.”

A kettős állampolgárságról szóló törvény időzítése a szlovákiai magyar politikusokat is megosztotta. Bugár Béla, a Hid-Most elnöke a szlovákiai választásokba való beavatkozásnak tartotta a kettős állampolgárságról szóló törvény előterjesztésének időpontját, valamint a magyar kormányzópártot azzal vádolta meg, hogy politikai ellenfelének, a Magyar Koalíció Pártjának segített ezzel a lépésével a választók mozgósításában (Bugár).

A magyar állampolgárság felvételének lehetővé tétele, minthogy a szlovák állampolgárságtól való megfosztással jár, nem minősül valószínűsítő lehetőségnek az interjúalanyok körében:

„... amíg nekünk azt mondják, hogy a szlovák állampolgárságomat elveszik, én a saját otthonomat nem fogom kockára tenni egy plusz érzésért, hogy én magyar állampolgár is lehetek.”

A magyar nemzethez való érzelmi kötődés kifejezésének az igénye és objektív okok egyaránt megfogalmazódnak a magyar állampolgárság igénylésének mérlegelése kapcsán:

„Én bevallom, igényeltem volna a magyar állampolgárságot, csakis a plusz érzés végett, mert én magyar is vagyok, de viszont így nem fogom kockára tenni a saját egzisztenciámat.”

„... mert annyit adhatott volna ez, mert ha igénylik a magyar állampolgárságot az azért egy statisztikába bekerült volna, hogy tényleg hányan akarják Szlovákiából a magyar állampolgárságot, az egy plusz adat lett volna.”

A magyar igazolvány mint az állampolgárság előzménye is említésre kerül, melynek konkrét anyagi kedvezményeivel élni lehetett, ehhez képest az állampolgárság – hangsúlyozza az egyik interjúalany – ilyen kedvezményekkel nem jár. A magyar igazolvány kedvezményeinek hasznosítását illetően is elhangzottak ellentétes vélemények:

„... én mondjuk nagyon kihasználtam az utazásnál, végigutaztam egész Magyarországot.”

„... én például, amikor volt egy ilyen lehetőség, a magyar igazolvánnyal én igényeltem is, én azt hiszem, hogy életemben kétszer, ha kihasználtam az egészet, tehát ott is mondták, hogy igen, mert támogatás, kedvezmények voltak rá, de igazából én azt nem tudtam kihasználni.”

Az állampolgárság gyakorlati hasznát a Magyarországgal szemben vízumköteles országban élő magyarok élvezhetik a leginkább, valamint azok a határon túli, köztük a szlovákiai magyarok is, akik Magyarországon telepedtek le. Itt kerül szóba a 2004. évi népszavazást megelőző, a kettős állampolgárság elutasítására buzdító kampány egyik vezrgondolata, miszerint a határon túli magyarok anyagi támogatást várnak el Magyarországtól, holott ez az egyik interjúalany véleménye szerint nem elvárás, legalábbis az ő részéről.

„Én nem várom el azt, hogy a magyar állam engem dotáljon, holott én az adómat Szlovákiában adom le, és akkor engem igenis a szlovák állam biztosítsa nekem a magyar oktatást, biztosítsa nekem magyarul az érintkezést a hivatalokkal, meg orvost, mert én magyar vagyok és ide fizetem az adómat.”

VÁRHOSSZÚRÉT

A kvalitatív kutatás harmadik helyszíne a 30%-ban magyar lakta rozsnyói járás központjától, Rozsnyótól 6 km-re található kis falu. A hétszáz fős Várhosszúrét magyar többségű (88%) település.

TANULÓI CSOPORT

A faluban készített két fókuszcsoporthoz beszélgetés szintén korcsoport szerint oszlott zajlott. Az egyik csoportba a még középfokú oktatási intézményben tanuló interjúalanyok tartoznak, szám szerint négyen, két 17 éves, egy 16 éves és egy ismeretlen korú fiú.

Magyarnak lenni

Nagyon erős lokális identitás érződik a várhosszúréti fiatalokban, a magyar szóra is saját településük jut eszükbe. Ennek egyik oka lehet az a tény, hogy a falut elhagyva már nem tudják használni a magyar nyelvet minden esetben, hiszen a legközelebbi városban, Rozsnyón, a szlovák nyelvhasználat dominál. A magyarországi magyarok jutnak eszébe annak az interjúalanyának, aki a magyar szó hallatán turistákra és vendégekre gondol. Amikor a magyar szóra adott három szó az „én”, „magyar nyelv” és „Hosszúrét”, akkor valójában a válaszadó önmagát írta le, magát sorolja be magyarnak, a magyar nyelvet beszélő hosszúréti embert.

Arra a kérdésre, mikor érezték először, hogy magyarok, a magyar többségű településnek, a magyar családi háttérnek tulajdoníthatóan önként adódik a válaszuk: számukra ez természetes jelenség, nem tudják valamiféle konkrétumhoz kötni. Kivétel a szlovák tannyelvű alapiskolát végzett résztvevő, aki az első osztály elkezdésénél értette meg, hogy a magyartól különböző nyelvet beszélő emberek közé került, s a magyar nyelvvel nem tudott érvényesülni:

„Nem értettem, mert mikor beléptem első osztályba, akkor ott nem értettem nekik semmit, de a... próbáltam mindig a magyart.”

A magyarországi magyarokhoz képest is másnak érzik magukat a várhosszúréti fiatalok a nyelvi különbség, azaz az itt urakodó palóc nyelvjárás miatt:

„Hát, Magyarországon más a nyelvtudás, mint itt, nem teljesen magyarok vagyunk itten, csak úgy ahogy.”

Ezen túl objektív tények kerülnek elő a beszélgetés során a két országban élő magyarok közötti különbségeket tárgyalva, így a kötelező szlovák érettségi vizsga, bizonyos tantárgyak szlovák nyelven történő tanulása, a szlovák nyelv használata bizonyos helyeken.

Nyelvi szempontból közelítenek a „Mi kell ahhoz, hogy magyar legyen valaki?” kérdéshez is. Az akaratot említi az egyik interjúalany, egy a faluban megtörtént példával alátámasztva állítását, miszerint egy szlovák barátnője

„... akart menni valami magyar fesztiválra, és azt mondta, hogy megtanul, vagy mától fogva nem fog szlovákul beszélni, csak magyarul, hogy addigra megtanuljon, mert egy éve volt rá... Sikerült neki.”

Negatív értékítélet fogalmazódott meg Szlovákiát illetően, amikor arról szólt a beszélgetés, van-e a szlovákoknak előnyük a magyarokhoz képest Szlovákiában:

„Énszerintem annyira nem is jobb, mert alapból a Szlovákia olyan állam, hogy az embereknek nem nagyon jó itt... az állampolitika eléggé furcsa és énszerintem nem nagyon támogatná kulturális eseményeket, továbbá az ember fejlődését alapból nem nagyon.”

A fókuszcsoporthoz vezető direkt kérdésére a támogatásokkal kapcsolatban „szépül” ez a pesszimizmus annyiban, hogy a „szlovákokat talán jobban” támogatják.

Állampolgárság

Az állampolgár szóra adott asszociációk nehézkesen fogalmazódnak meg a csoportban. A három válaszadóból kettőnek a magyar állampolgárság jutott eszébe. Hasonlóan passzív volt a csoport a kettős állampolgársággal kapcsolatos véleménye kifejtésénél. Egy-egy rövid véleményből a téma iránti közömbösség érződik:

„... hát ez olyan dolog, hogy énnekem például az teljesen mindegy, hogy milyen állampolgár vagyok. Az csak papíron van, ez egy ilyen dolog.”

„Teljesen mindegy!”

„Én is így gondolom, hogy nem muszáj papíron, mert tudom, hogy magyar vagyok, akkor magyar vagyok.”

A magyarországiakról a véleményük pozitív, nem változott a magyar állampolgárság felvételének lehetősége óta sem:

„... én szeretem őket, mindig fogom is! Ott jönnek a... idejönnek emberek, mint ahol most vagyunk, nem tudom, a magyarok azok sokkal barátságosabbak, nagyon sokkal barátságosabbak, mint a szlovákok.”

Az a feltételezésünk, hogy az állampolgárság témája iránti közöny a csoportrésztvevők fia-

tal korának, a politika iránti érdektelenségének vagy a kérdésben való tájékoztatatlanságának tulajdonítható, bebizonyosodik a két interjúalany vallomásaiban:

„Nehéz megmondani, és ez olyan, hogy szerintem mink még elég fiatalok vagyunk ahhoz, hogy lássunk... tehát nem érthetünk még ehhez. Nem tudjuk még megmondani, hogy ez jó-e vagy nem. Nem vagyunk felvilágosítva se róla annyira.”

„Mi fiatalok vagyunk, úgyhogy minket ez annyira nem érdekel. És gondolom, hogy itt mindenki így van ezzel. Most mi nem gondolkodunk, hogy mi van vagy, csak az, hogy ...”

Nyelvhasználat

Ahogy említettük, a csoport tagjai közül egy fiú végezte szlovák nyelven alapiskolai tanulmányait, a középiskolát azonban többen szlovák nyelven végzik. A középiskola kiválasztása már nem feltétlenül szülői döntés, a résztvevők közül többen önmaguk, tudatosan, szlováknyelv-tudásuk tökéletesítése érdekében választották a szlovák nyelven való továbbtanulást:

„... én főleg azért mentem szlovák osztályba, hogy azért csöppet jobban is tudjak szlovákul...”

„Én is úgy, azért választottam szlovák iskolát, mert hát gondoltam, hogy a jövőbe, ha Szlovákiába szeretnék dolgozni, akkor nem hiszem, hogy magyarul fogok beszélni benn, a munkahelyen is. És hogy mégis könnyebb legyen azért egy csöppet.”

Egyetemi, főiskolai tanulmányaikat egy fiú kivételével Szlovákiában, szlovák nyelven kívánják folytatni. A magyarországi egyetemre készülő kivételnek számító interjúalany döntése mögött nem nyelvi szempont áll:

„... főleg a minőség miatt mennék oda, nem a nyelv miatt.”

A számítógép és az internet központi helyet foglal el a csoport tagjainak életében, annyira, hogy könyvet nem is olvasnak, tehát arra a kérdésre, hogy milyen nyelven olvasnak könyvet, nem kaptunk választ, helyette az olvasás teljes háttérbe szorulásával kellett szembeesznünk:

„És ha nem olvasunk? (nevetés) Könyveket én nem olvasok.”

„Könyveket én se gyakran.”

„Valahogy ez a könyv engem nem húz. Csak ránézek, hogy milyen vastag, és már (nevetés)”

A magyar és a szlovák nyelv mellett az internet használatánál erőteljesen jelen van az angol nyelv. Láthatóan ennek a korosztálynak már szinte természetesnek számít az angol nyelv használata is. Tisztában vannak azzal, hogy angol nyelven az interneten több minden elérhető. Az online lexikon, a Wikipedia használatánál például:

„Először az angolra, mert ott van a legtöbb hír, az utóbbi időben legalábbis úgy. Ott van a legtöbb. A szlovák Wikipedián nagyon kevés, jóformán semmi, magyar több. A magyarba több van, de az angolba a legtöbb, úgyhogy ha úgy, ha úgy ha valamit többet akarnák tudni, akkor angolra megyek.”

A közösségi oldalakon való kommunikáció is három nyelven zajlik:

„Én sokat, az utóbbi időben sokat írok angolokkal is, mert nekem van egy művészi oldalam a Facebookon, én festek. És, na hát van sok mostan barátom az egész világba, akik szintén festenek és művészek. Annak is irkállok, ott magyarokkal is és szlovákokkal is. Hát, én minden nyelven. Ahogy csak tudok, próbálok.”

A többi interjúalany is hasonlóképpen nyilatkozik az internet és a közösségi oldalak nyelvhasználatát illetően: függ attól, hogy mit keresnek és kivel akarnak kapcsolatba lépni. A szlovák alapiskolát végzett fiú elmondja, hogy magyar barátaival magyarul tartja a kapcsolatot az interneten, habár kezdetben ez nehézséget okozott számára:

„... írni se tudtam magyarul, míg be nem jött az internet, meg a Facebook, ott tanultam meg magyarul írni. Beszélteni tudtam, de az írás az nemigen ment...”

Valószínűleg a csoport tagjai számítógépen néznek filmeket, és így került elő a filmnézés nyelvének kérdése. Ismét kivétel a szlovák alapiskolát végzett fiú, aki elmondja, hogy: *„... megértem a magyart is, de könnyebb nekem szlovákul.”*

A többiek a magyar szinkronnal készült filmeket részesítik előnyben, kiemelve azok minőségét:

„A filmek egyértelműen magyarul! A magyar szinkron a legjobb a világon!”

„Az biztos, a világon a legjobb!”

Megoszlik a csoportban a vélemény arról, hogy kell-e tudniuk Szlovákiában szlovákul a magyaroknak. Az első határozott vélemény, miszerint nem kell tudni szlovákul, a kínaiakkal példálózik, akik Szlovákiában élnek és nem beszélnek sem szlovákul, sem magyarul. Ezzel szemben valójában nem érveket fogalmaznak meg, hanem helyszíneket sorolnak fel, ahol a szlováknyelv-tudás általában szükséges, például a boltok és a hivatalok. Óvatos megjegyzéseket tesznek arra vonatkozólag, mennyivel nehezebb azoknak az élet, akik nem beszélnek az államnyelvet:

„...szerintem csöppet nehezebb az élet itten, a környéken...”

„Egy csöppet kéne tudni...”

Jövőkép

Bár a házasságról való gondolkodás nem feltétlenül ennek a csoportnak a korosztályát érintő probléma, mégis nyitottabbak a téma iránt és egyértelmű válaszokat fogalmaznak meg a vegyes házasságról. Egyes vélemények szerint csak a házastárs személyiségi jegyei számítanak:

„... normális legyen, kedves legyen, szóval, hogy tökéletes legyen.”

„A nyelv nem számít, a nyelve és az állampolgársága, vagy hogy minek hiszi magát. Ha fog tetszeni és szeretni, és én is őt, akkor az lesz az igazi!”

Az egyik fiú azonban ezzel ellentétes véleményt fogalmaz meg, szinte védekezve, hogy *„... nincs problémám nekem a szlovákokkal”*, azonban elgondolkodtatóak a külső körülmények. Itt a szinte teljesen magyar környezetre utal, ahol sokan nem beszélnek szlovákul:

„... csak megint itt az lenne a baj, hogy ha behoznák ide, akkor sokan nem tudnak szlovákul, meg szégyenkeznek, úgyhogy megint csak ott lenne a probléma, hogy ők megértenék-e egymást.”

A nyelvi különbözőség mint hátrány azonban a gyereknevelésnél előnnyé változna:

„... a gyerek több nyelven fog tudni, és hát például az egyik szülő szlovák, másik magyar, akkor mindjárt kiskora óta lehet őt tanítani szlovákul is, magyarul is. Esetleg az lehet plusz...”

Ebben a gondolatmenetben valójában a „kiskor”-on van a hangsúly, ugyanis a környéken lakók beszélik a szlovák nyelvet, az interjúalanyok magukról is ezt vallják:

„... mert fokozatosan iskolában tanuljuk a nyelvet, minél öregebb, annál jobban tud szlovákul automatikusan, és na, hát a kisebbek nem nagyon tudnak úgy szlovákul. Azok nem is beszélnek szlovákul.”

A vegyes házasság kérdése kapcsán az egyik hozzászóló részéről elhangzik az a kijelentés is, hogy ez már nem is kérdés, hanem már természetes jelenség és

„...általában nincs probléma...”

A természetes jelenségeként aposztrofált vegyes házasság azonban nem mindig olyan természetes. Mint kiderült, a szülők elvárása inkább a magyar házastárs választása:

„Anyukám nekem mindig mondja, hogy ha lehet, akkor magyar lányok után nézzél! De amúgy én nem tudom. Nem lenne szerintem probléma.”

„Valószínű, hogy szlovák feleségem lesz, mert itten nagyon kevés a szép magyar csaj, de én azt mondom, hogy még ha Amerikába is találnák feleséget, vagy máshol a világon, magyarul meg szlovákul is megtanítanám a gyereket.”

Magas munkanélküliség jellemzi az interjú helyszínét és környékét, az interjúalanyok nyilatkozatai is ezt támasztják alá. A munkanélküliség miatt külföldön keresnek munkát a környék lakói, nemzetiségre való tekintet nélkül. A helyi magyarok a nyelvazonosság miatt gyakrabban vállalnak Magyarországon munkát, azonban körükben is gyakori a nyugat-európai munkahelykeresés.

„... főleg azok mennek Magyarországra, akik szlovákiai magyarok és Magyarországra végeztek a főiskolát.”

A nyelvtudás, mind a magyar, mind a szlovák, előny lehet a munkakeresés során, ebben a csoport tagjai megegyeztek. Azonban hozzátették, hogy mindkét nyelvet „perfekt” kell tudni ahhoz, hogy valóban előnyük legyen a munkaerőpiacon. Ők maguk még nem állnak életük első munkakeresési szakaszában, a külföldi munkavállalás nem szerepel feltétlenül terveik között:

„Hát, dolgozni el is mennék, de akkor csak vagy úgy mennék, hogy elmennék három évre vagy ötre, aztán meg visszajönnék ide. Vagy főleg itt megyek Szlovákiába, itt a családom is, minden.”

„Dolgozni persze el is mennék, de nem tudom. Én nekem Szlovákia tetszik valahogy.”

FELNŐTT CSOPORT

A második fókuszcsoporthoz interjú Várhosszúréten 21–29 éves életkori csoportba tartozó hat fiatalal készült, négy nő és két férfi részvételével, akik közül két fő még tanulmányokat folytat, a többiek munkaviszonyban állnak, illetve az egyik interjúalany anyasági szabadságát tölti.

Magyarnak lenni

A magyar szóról elsődlegesen ennek a csoportnak is az anyanyelv jut az eszébe. A magyar nemzet szimbólumai közül a címet említi meg az egyik interjúalany, ami a 2001-es a szlovákiai magyar MOZAIKos ifjúságkutatás során is szerepelt a nemzeti szimbólumok között, számszerűsítve a negyedik helyen. A magyar ételek és italok az említett kvantitativ kutatás során a szlovákiai magyar fiatalok körében az ötödik leggyakrabban említett nemzeti szimbólumok voltak. A sör, a kenyér, a babgulyás, a magyar gulyás itt is előkerül a magyar szóra adott asszociációként. Magyarország és Budapest említését szintén felfoghatjuk szimbólumként (mint anyaországot és mint a magyarok fővárosát). Emocionális megközelítésmódja is van a magyar szónak, a bölcsesség, az öröm és a büszkeség, mint pozitív fogalmak kerülnek szóba.

A magyar nyelv kisgyermekkorai megtanulásával magyarrá válik az ember, ezt gondolják a csoport tagjai, számukra természetes volt, hogy megtanultak magyarul és ezáltal magyarnak érzik magukat. A magyar nemzethez tartozás elsődleges kritériumának tehát a magyar nyelv ismeretét tartják, de az egyik véleményformáló megemlíti szerint még a hazaszeretetet is. Ehhez hozzászerzi, hogy nem a túlzott a hazafiság gondol:

„És ez egyébként a világba elég sok gondot is okozott, a túlzott hazafiság.”

A kivetettség érződik azokban a megjegyzésekben, amikor azokról a különbségekről beszélgettek, hogy mit jelent Magyarországon magyarnak lenni és mit jelent a helyszínen magyarnak lenni:

„Hát, utálnak itt is, meg ott is.”

„Elmegyünk Magyarba, mocskos felvidéki, itt meg mocskos magyarok.”

„Itt azért nem szeretnek, mert magyar vagy, ott meg azért, mert szlovák vagy.”

Szlovákiában magyarnak lenni alkalmazkodás kérdése, mondja az egyik hölgy. Az alkalmazkodás nem jelent mást, mint a szlovák nyelv elsajátítását:

„Hát, csak azt, hogy nekünk így nem olyan nehéz, mert alkalmazkodunk. Egyszer, mink elfogadjuk azt, hogy Szlovákiában szlovákul beszélünk.”

A beszélgetés résztvevői egyetértenek abban, hogy Szlovákiában az államnyelvet meg kell tanulni, még a többségében magyar lakta vidékeken is:

„Vannak olyan helyek, például Dunaszerdahelyen is vannak ismerőseim, egy szót nem tudnak szlovákul. Pedig itt él.”

„De minthogy megint szerintem Szlovákia, nem várhatjuk el azt, hogy mindenki beszél magyarul, mert ez Szlovákia.”

Két javaslatot fogalmaznak meg a nyelvi problémák kiküszöbölésével kapcsolatban, egy-

részt, hogy Szlovákiában ne tiltsák a magyar nyelv használatát, másrészt pedig a külföldi, szlovén és olasz példákra hivatkozva felvetik:

„Itt is a szlovákoknak egész nyugodtan taníthatnák a magyar nyelvet!”

Állampolgárság

Az állampolgárság kapcsán egy sor kellemetlenség jut eszükbe a résztvevőknek: hülye törvények, diszkrimináció, csalás. Emellett két esetben szóba kerül az a szlovák állampolgárság, egyik esetben kiemelve: *„Szlovák állampolgár vagyok. És anyanyelvem a magyar.”* Az állampolgárságról egy embernek jut eszébe a magyar szó. A magyar állampolgárság felvételének lehetőségéről egyhangúlag közönnyel nyilatkoznak:

„Engem nem tud érdekelni egyáltalán.”

„De akkor elveszik a szlovákot, nem?”

Ebben a kérdésben bizonytalanság érződik, ami az ügyben való nem megfelelő tájékozottságra utal.

„Nekem mindegy, én magyar vagyok.”

„Engem ez nem tud érdekelni.”

„Engem se!”

„Egy papír nem jelent semmit!”

„Ettől szerintem csak nehezebb lenne itt, mert akkor elveszik a szlovák állampolgárságot, nem? Csak így komplikálja ez!”

A kettős állampolgárság együttes lehetősége mellett esetlegesen érdekelné az egyik résztvevőt a magyar állampolgárság megszerzése. Felvetődik, hogyha az állampolgárság szavazati joggal járna, akkor mit gondolnának erről, azonban hárman is elmondják, hogy ők Szlovákiában sem élnek szavazati jogukkal.

A nyelvi különbségek, a különböző tájszólások miatt megkülönbözteti magát a csoport a magyarországi magyaroktól, hozzáteszik azonban azt is, hogy Szlovákiában is hasonló a helyzet, hiszen Szlovákia különböző részein is más-más tájszólásban beszélnek.

Nyelvhasználat

A résztvevők nagy része magyar nyelvű alapiskolába járt, majd vegyesen szlovák és magyar középiskolát választottak, az egyik interjúalany viszont jelenleg Prágában végzi felsőfokú tanulmányait, tehát csehül tanul. Mindannyian úgy nyilatkoztak, hogy jól beszélik az állam nyelvét, főként az alapiskola felső tagozatán, valamint középiskolai tanulmányaik alatt sajátították el. Érthető módon, hiszen a faluban egytől négy osztályig terjedő alsó tagozatos iskola működik, ahol tanterv szerint tanulták a szlovák nyelvet, a szinte homogén magyar környezet azonban a gyakorlati nyelvtanulást nem tette lehetővé.

A beszélgetés tárgya volt a vezetői engedély megszerzésének nyelve. Bár adott a lehetőség az ehhez szükséges vizsgák letételére magyar nyelven, kevés szlovákiai magyar él vele. Bizonyos közlekedéssel kapcsolatos kifejezések a szlovákiai magyar köznyelvben

szlovákul vagy magyarosítva terjedtek el, ezért ennek pontos magyar nyelvű megfelelőjét nem ismerik, így sokan azt gondolják, a magyar nyelvű vizsga nehézséget okozna számukra. Az irodalmi magyar nyelv ismeretének hiánya az interjú során még egyszer előfordul, a magyar nyelvű népszámlálási adatlap megértése okozott gondot az egyik interjúalanynak:

„Mint például most volt egy példa, leküldték a papírokat, mert népszámlálás volt. És volt magyar nyomtatvány is. Én elkezdtem olvasni, de nem értettem egy szavát se.”

Az internet és a közösségi oldalak használatánál a magyar, a szlovák és az angol nyelv együttes használata dominál. A közösségi oldal nyelvét illetően az egyik résztvevő elmondja, hogy esetében előfordul a kétnyelvű kommunikáció is:

„Ha például tudom, hogy hozzá fog szólni egy szlovák, akkor kiírom szlovákul is azt a fára a Facebookon.”

Az olvasás esetében nem egyértelmű, hogy szlovák és magyar nyelven azonos mennyiségben vagy minőségben olvasnának. Egyesek mindkét nyelven olvasnak, de hárman csak magyarul olvasnak könyvet:

„Én utálok szlovákul olvasni, mert elolvasok egy oldalt és nem tudom, miről van szó.”

„Én nem tudok olvasni szlovákul” – ebben az esetben természetesen nem arról van szó, hogy az interjúalany nem tanult volna meg szlovákul olvasni, csak nem képes hosszasan szlovák nyelven olvasni.

„Könyvet magyarul, de újságot szlovákul.”

Jövőkép

A csoport tagjai közül többen dolgoztak vagy jelenleg is dolgoznak külföldön. Nincs túl sok lehetőség a környéken, ebben mindnyájan egyetértenek, így nyitottnak kell lenniük adott esetben a külföldi munkavállalásra. A külföldi tartózkodást ideiglenes megoldásnak tartják a résztvevők, céljuk a szülőföldön való boldogulás.

A magyarországi munkavállalást és az esetleges átköltözést is elutasították a válaszadók:

„Nem.”

„Ez a mi hazánk.”

„Nekünk ez a Magyarország.”

„Nagyon szeretem, mert nagyon sokat odajárok, de nem. Nem költöznék oda.”

„Mink itt vagyunk itthon.”

A külföldi munkavállalást Nyugat-Európában képzelik el, a szomszédos Magyarország nem alternatíva számukra. A már munkatapasztalattal rendelkezők példája is ezt bizonyítja:

„Én azért mentem ki, mert engem nem érdekelt semmi. (nevetés) Hát, komolyan! Őszinte vagyok, nem érdekelt semmi! Aztán kimentem Angliába...”

Anglián kívül Svájc és Ausztria is a célszágok között szerepel.

A vegyes házasságról végletes vélemények ütköztek a beszélgetés során. Az egyik fiú, akinek volt tapasztalata szlovák nyelvű barátnővel, a nyelvi kifejezési zavarok miatt nem pártolja a vegyes házasságot:

„De hogy én szlovákul beszélek vele... én úgy nem tudok romantikázni, érted! Szlovákul... nekem volt szlovák barátnőm, jártam is vele, de neki nem tudom úgy elmondani.”

A gyermekét egyedül nevelő anyuka gyermeke anyanyelve miatt nem választana szlovák barátot magának:

„... próbálkoznak szlovák barátaim és akkor elképzelem, hogy szegény gyerek, az enyém semmit nem értene belőle, mert az enyém teljesen magyarul beszél. Nem tudom, hogy beszélne együtt.”

A csoport véleményvezére hangsúlyozza álláspontját, miszerint érzelmi és nem nemzetiségi alapon kell párt választani. A téma kapcsán felmerül a vegyes házasságban történő gyereknevelés problémája. A csoport egyik női résztvevője önkényesen döntene ebben a témában:

„Én szülöm, én döntök, kész!”

Más vélemények szerint ez megegyezés kérdése kell, hogy legyen a házastársak között. A résztvevők gyermekeik iskoláztatásának nyelvét illetően a magyar nyelvet választanák, egy különvéleménytől eltekintve, ennek képviselője magyar óvodába, de szlovák iskolába fogja gyermekét íratni:

„... hogy könnyebb legyen neki az életben érvényesülni. Mindenféle téren.”

ÖSSZEGZÉS

Összegzésként a hat beszélgetés során a négy legkiemelkedőbb témakörben elhangzottakat foglalom össze, összehasonlítva a különböző helyszíneken és különböző korosztályokban tapasztalt hasonlóságokat és különbségeket.

Magyarnak lenni

Magyarnak lenni Magyarországon és Szlovákiában nem azonos, erre számos példát soroltak fel a vizsgálat résztvevői. Míg a legtöbb vélemény szerint velünk született érzés magyarnak lenni, magyarnak maradni már nem. Ez megkülönbözteti a szlovákiai magyart a magyarországi magyartól. A magyarországi magyarok határon túli magyarok létével kapcsolatos tájékozatlanságából fakadóan sok negatív élmény érte az interjúk résztvevőit. Ezek az esetek főként a magyarországi magyarok tudáshiányából fakadnak, ellentétben a Szlovákiában megtörtént esetekkel, ahol direkt sértések érték az interjúalanyokat magyar mivoltuk miatt a szlovákok részéről.

Nyelvhasználat

Az államnyelv ismeretének szükségességét senki nem vonja kétségbe, a legtöbb interjúalany – saját megítélése szerint – jól is beszél szlovákul. Egy 2009-ben készített felmérés szerint, amely a középiskolában végző diákok körében készült, a megkérdezettek 91%-a válaszolta azt, hogy beszél szlovákul. A felmérés során minősíthették is szlovák nyelvtudásukat, kétharmaduk jónak vagy átlagosnak, 17%-uk pedig kitűnőnek ítélte meg nyelvismeretét. (Tóth-Morvai 2010). A szlovák nyelvismeret hiánya a szlovákiai magyar fiatalok körében láthatóan nem jellemző. A nyelvi akadály az elsődleges oka a Magyarországon való továbbtanulási szándéknak vagy munkavállalásnak.

Különbőség tapasztalható a két korcsoport között abban, hogy milyen szinten, szintéren használják a szlovák nyelvet. A magyar nyelvű középiskolát végző fiatalok többnyire magyar nyelven olvasnak és interneteznek, baráti körük is főként magyar nemzetiségű kortársaikból áll. A megnyilatkozások szerint a magyar mellett az angol nyelv használata is gyakori az említett szintereken. Az említett 2009-es szlovákiai magyar ifjúságkutatásból az derült ki, hogy a válaszadók egynegyede tartotta jónak idegennyelv-tudását, kétharmaduk alapszintűnek, illetve átlagosnak. Szlováknyelv-tudásuk szintje alatt szerepelt más idegennyelv-ismeretük szintje.

Az egyetemisták, illetve munkavállalók gyakrabban használják a szlovák nyelvet, lévén munkahelyi környezetük is adott esetben szlovák nyelvű. A Szlovákiában tanuló egyetemisták pedig a tananyagot szlovák vagy cseh nyelven tanulják, és baráti körükben is előfordulnak szlovák nemzetiségű fiatalok.

Állampolgárság

Az állampolgárságról szóló beszélgetések középpontjában a kettős állampolgárság szlovákiai fogadtatása állt. Két csoport kevésbé tűnt érdeklődőnek a témában, vélhetően tájékozatlanságuk miatt. Az egyik csoportban el is hangozott, hogy ők fiatal koruk miatt nem érdeklődnek különösebben a téma iránt. A 2009-es szlovákiai magyar ifjúságkutatás is a szlovákiai magyar első választók napi politikában való tájékozatlanságát bizonyította.

Összességében a résztvevők pozitívan, gesztusként értékelik a magyar állampolgárság felvételének lehetőségét a szlovákiai magyarok részére. Azonban gyakorlati megvalósítása egyelőre nem releváns, hiszen egzisztenciális kockázatokkal jár a szlovákiai magyarok számára.

Jövőkép

Érdekesség, hogy bár a szlovákiai magyar kisebbségi társadalom körében az asszimiláció egyik fő oka a vegyes házasság, az interjúkban ez egyáltalán nem jelenik meg mint tényező (Gyurgyik 2004). A vegyes házasságról vallott nézetek szerint a vizsgálat résztvevői két fő csoportba oszthatóak. Az elsőbe azok tartoznak, akik teljes mértékben elzárkóznak a más nemzetiségű pár választásától. Ők azok akik, a nyelvi és a kulturális különbségeket nem fogadnák el saját családi életükben. A második csoportba azok tartoznak, akik természetes jelenségnek tekintik adott esetben a szlovák nyelvű házastársat. Ők érzelmi alapon közelítik meg a témát.

Asszimilációs tényezőként a szlovák nyelvű iskolaválasztás hangsúlyozódik. A fókusz-csoportos interjúk résztvevői körében elenyésző volt azok száma, akik szlovák nyelvű óvodába vagy alapiskolába jártak, s hasonlóan kevesen nyilatkoztak úgy, hogy gyermekeiket szlovák nyelvű óvodába vagy iskolába íratnák. A magyar identitás megmaradásának feltétele a magyar nyelven történő iskoláztatás az óvodától a középiskola befejezéséig. A szlovákiai magyar felsőoktatás kevés lehetőséget kínál az anyanyelven való továbbtanulásra. Az egyetemválasztás kapcsán a szülőföldön maradás szempontjából a csehországi vagy a szlovákiai egyetemeket preferálják, lévén a magyarországi egyetemen történő továbbtanulás eredménye a legtöbb esetben az egyetem elvégzését követően az áttelepülés.

A munkanélküliség a két közép-szlovákiai régióban országos szinten nagyon magas, munkavállalás céljából migrációra vannak kényszerítve az ott élők. Kényszerként élik meg a migrációt, ugyanis elsődleges céljuk a szülőföldjükön való boldogulás. Miután az Európai Unió országaiban is lehetővé vált a szabad munkavállalás, a szlovákiai magyarok számára egyre kevésbé alternatíva a magyarországi munkavállalás, főként az alacsony bérezés miatt.

IRODALOM

- Bugár Béla: A Fidesz beavatkozott a választási kampányba. <http://www.bumm.sk/42269/bugar-a-fidesz-beavatkozott-a-valasztasi-kampanyba.html>.
- Ehmann, B. (2002): *A szöveg mélyén – a pszichológiai tartalomelemzés*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Kvale, S. (2005): *Az interjú*. József Műhely Kiadó, Budapest.
- Péley B. (2002): *Rítus és történet. Beavatás és a kábítószeres létezőmód*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Mason, J. (2005): *A kvalitatív kutatás*. József Műhely Kiadó, Budapest.
- Mayring, P (2000): *Qualitative content analysis*. Forum: Qualitative Social Research, 1 (2). <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2386> (Letöltés ideje: 2010. június 22.)
- Vicsek, L. (2006): *Fókuszcsoport*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gyurgyík László (2004): *Asszimilációs folyamatok a szlovákiai magyarok körében*. Pesti Kalligram.
- Gyurgyík László (2006): *Népszámlálás 2001*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 232.
- Lampl Zsuzsanna (2009): „A nemzeti identitás avagy a magyar márka megőrzése.” In: Tóth Károly (szerk.): *Hatékony érdekérvényesítést*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, 140.
- Sikos T. Tamás – Tiner Tibor (szerk.) (2010): *Cégek célkeresztben. Vállalkozások a szlovák–magyar határ mentén*. Selye János Egyetem – Selye János Egyetem Kutatóintézete, Komárom.
- Szabó Andrea – Bauer Béla – Laki László – Nemeskéri István (2002): „MOZAIK2001 gyorsjelentés. Összegzés.” In: Szabó Andrea – Bauer Béla – Laki László – Nemeskéri István (szerk.) (2002): *MOZAIK2001 Gyorsjelentés*. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest.
- Tóth Erzsébet Fanni – Morvai Tünde (2010) (szerk.): *Küszöbön állva. A szlovákiai magyar végzős középiskolások szociológiai felmérése*. Kempelen Farkas Társaság.